

Selvom vi til overflod får muntre anekdoter og friske bemærkninger, mangler bogen indblik i besættelsestidens virkelighed. Det ses i detaljen, når spærretiden fremhæves som et væsentligt afrodisiakum, fordi den forlængede festen og tvang gæsterne til at tilbringe natten sammen. Men nu var der jo ikke spærretid hele tiden, kun i forbindelse med politiske kriser i 1943 og 1944. På samme måde var strejker, hvor der blev lukket for varmt og koldt vand, ikke så „hyppige“, som det hævdes, at det ligefrem gik ud over hygiejnen. En større politisk og mentalitetshistorisk sammenhæng savnes ligeledes i kapitlet om nazismens kvindesyn, der nok kunne trænge til en analyse af, hvorledes nazismen var forbundet med den konservatisme, racisme og pessimisme, som var vidt udbredt i perioden, eller som minimum en diskussion af, hvordan dette kvindesyn var forankret i og uden for nazistiske miljøer i Danmark.

Thomas Oldrup anfører i forordet: „Det var egentlig min mening at skrive en kedelig og helt usexet bog om danskernes sexliv under besættelsen“. Hvis der med „kedelig“ og „usexet“ menes en tilbundsgående analyse af samspillet mellem myndighedernes moralske panik og det politiske, sociale og seksuelle normskred, som besættelsens tryk (måske) udløste, kunne man virkelig ønske, at det var den bog, han havde skrevet i stedet. Først og fremmest bør den foreliggende bog ikke skræmme andre fra at forsøge. Der er nok af inspiration at hente internationalt, f.eks. i *Brutality and Desire. War and Sexuality in Europe's Twentieth Century*. redigeret af Dagmar Herzog (2009), Dagmar Herzogs *Sexuality in Europe. A Twentieth-Century History* (2011), Keith Lowes *Savage Continent. Europe in the Aftermath of World War II* (2012) og senest Miriam Gebhardts *Crimes Unspoken. The Rape of German Women at the End of the Second World War* (2017). Historie må gerne være underholdning, men der er ingen grund til at undervurdere læserens interesse i, hvad historiske omstændigheder betyder for vores livsbetingelser, også de intime af slagsen. Den slags erkendelser skal læseren lede længe efter i *Fanden tage i morgen*. I stedet for har vi fået en sorgløs passiar, der fnisende konstaterer, at der skam fandtes sex under besættelsen. Tænk engang. Så hellere et originalt eksemplar af *Hudibras*.

Sofie Lene Bak

| NIELS-BIRGER DANIELSEN & ERLAND LETH PEDERSEN: *Svend Staalgruppen. Nazibetjentene der infiltrerede dansk politi*, Frederiksberg 2017, 379 s., 269 kr.

Besættelsestidens taberes historie skrives i disse år. Niels-Birger Danielsen og Erland Leth Pedersen har begået en fortælling om en gruppe

pe nazistiske politibetjente i Svend Staal-gruppen, der understøttede Schalburgkorpsets Efterretningstjenestes (ET) og siden Hipos terrorvirksomhed og bekæmpelse af modstandsbevægelsen.

Navnet Svend Staal-gruppen udsprang af lederen Poul Otto Ditlev Niensens dæknavn, men det var ikke en fasttømret gruppe. Ud over at deltage i gruppens arbejde havde medlemmerne tætte forbindelser til andre dele af den tyske bekæmpelse af modstandsbevægelsen: Abwehr, ET og Hipo. Forfatterne skriver da også, at Staal-gruppen har været svær at afgrænse, men finder, at 30 personer var involveret i arbejdet. Heraf var 23 politifolk. Bogen bærer dog præg af at have sit fokus på de enkelte politifolk og mindre på gruppen. Forfatterne skriver: „Efter den 19. september 1944 giver det ikke længere mening at tale om en særskilt Svend Staal-gruppe“ (s. 330). Den løse struktur hjælper ikke læseren på vej, men giver en noget rodet fremstilling, da det undertiden er uklart, om det enkelte gruppemedlem agerede som Svend Staal-gruppemedlem, som Abwehr-agent eller som ET- eller Hipo-medlem.

Bogen indleder med at sætte rammen for den voldskultur, der i de sidste måneder af besættelsen udviklede sig i krydsfeltet modstandsbevægelse og modstandsbekæmpelse. Det anføres bl.a., at der på én og samme dag, den 23. februar 1945, blev dræbt 21 mennesker, bl.a. BOPAs likvidering af Svend Staal-medlemmet Henning Walting („Mr. Smile“) og HIPO's fejlskydning af Poul Otto Ditlev Nielsen („Svend Staal“) og hans mor. Og som hævn ET's nedskydninger af modstandsfolk og civile.

Herpå følger vi de nazistiske politifolks vej ind i bekæmpelsen af det illegale arbejde, bl.a. den senere leder af ET, Erik V. Pedersen, der stod for oprettelsen af en politifaggruppe under DNSAP, som kom til at omfatte ca. 80 nazistiske politifolk. Det var fra denne kreds, at Staal-gruppen i tiden efter 29. august 1943 opstod med „Svend Staal“ som initiativtager. Gruppen blev tilknyttet Schalburgkorpset i Frimurerlogen og siden under ET og Hipo på adresserne i Dahlerupsgade, i Peder Skrams Gade og på Politigården.

Arbejdet bestod hovedsagelig af indsamling og registrering af oplysninger om modstandsaktiviteter. Gruppens medlemmer var således ikke egentlig udøvende, men foretog den politimæssige professionelle indsamling af informationer, som Gestapo, Hipo og terrorgrupperne „Schiøller-gruppen“ og „Lorentzen-gruppen“ kunne drage nytte af.

Bogens styrke er personhistorierne, der med tætte beskrivelser folder de enkelte gruppemedlemmers/politifolks arbejde ud, som det forløb i den sidste del af besættelsen. Og ikke kun i København, men i hele landet, hvor der var ihærdige bestræbelser på at etablere og udbygge politimæssige informationsnetværk.

Vi følger udviklingen i månederne op mod befrielsen, hvor kampen blev skærpet, og flere Staal-folk var mål for modstandsbevægelsens likvideringer. En del flyttede ind på Politigården af frygt for at blive skudt, og flere Staal-folk skiftede side i foråret 1945 og gik ind i illegale politigrupper.

Ved retsopgøret fik gruppens medlemmer hårde straffe: Fra tre års fængsel for et par måneders registreringsarbejde over 10, 12, 14 års til 16 års fængsel for deltagelse i politimæssig virksomhed for tyskerne og for tortur. Kun én mand med tilknytning til Staal-gruppen, „Lille-Jørgen“, blev henrettet. Til trods for de hårde fængselsstraffe kom ingen Staal-folk til at sidde tiden ud. I 1951 var den sidste løsladt.

Sluttelig giver bogen en kollektiv profil over Staal-gruppen, som næsten udelukkende bestod af overbeviste nazistiske politifolk, alle stærkt antikommunistiske. Mange var fra et tidligt tidspunkt i besættelsen klar til at indgå helhjertet i tysk politiarbejde og var hvervet til Abwehrs efterretningsarbejde længe før dannelsen af Svend Staal-gruppen.

Kilderne til bogen er hovedsagelig materiale indsamlet på Politimuseet til en særudstilling i 2004 og retsopgørmateriale i Rigsarkivet. Til trods for, at der for flere perioder ikke findes samtidigt kildemateriale, der belyser de nazistiske betjentes arbejde, er det lykkedes forfatterne på baggrund af retsopgørets forhørsrapporter at afdække væsentlige nye sider af gruppens arbejde.

Forfatterne konkluderer således, at Staal-gruppen ikke kan betegnes som en terrorgruppe, da der ikke er beviser for, at gruppen har udøvet terrorvirksomhed eller har begået drab, ligesom det ikke med sikkerhed kan fastslås, om de indsamlede informationer faktisk har afstedkommet arrestationer.

Bogen er udstyret med litteraturliste, et udmærket navnerregister og et fyldigt noteapparat, men det er irriterende, at der ved henvisningerne til retsmaterialet ikke anføres sags- og pakkenummer. Det gør det reelt umuligt at lokalisere de omtalte dokumenter i arkiverne.

Peter Birkelund

| ROSANNA FARBØL: *Koldkrigere, medløbere og røde lejesvende. Kampen om historien*, Gads Forlag, København 2017, 303 s., 349,95 kr.

Hvad er den vigtigste begivenhed i danmarkshistorien? Hvis vi anlægger den norm, som de fleste af os lever under i vores daglige arbejde, at kun det målelige er vigtigt, må kampen stå mellem 1864 eller Besættelsen. Det er de historiske begivenheder, der er skrevet mest om i alle